

Als ouders scheiden: kinderen en hun grootouders

Maike Jappens¹ & Jan Van Bavel^{1,2}

¹Vrije Universiteit Brussel, ²Katholieke Universiteit Leuven

Wanneer ouders scheiden, gaan grootouders mogelijk een extra belangrijke rol spelen in het leven van kinderen en hen ondersteunen bij de verwerking. Anderzijds kan een echtscheiding familiebanden onder druk zetten en is het niet altijd vanzelfsprekend om contacten tussen kleinkinderen en grootouders, vooral langs vaderskant, te blijven onderhouden. In deze paper baseren we ons op data van de survey 'Scheiding in Vlaanderen' en onderzoeken we het verband tussen een ouderlijke echtscheiding en de relatie tussen hun kinderen en grootouders.

Data van het onderzoek Scheiding in Vlaanderen (SiV)

SiV-data zijn afkomstig van het onderzoek "Scheiding in Vlaanderen". In dit onderzoek werd via een interview informatie verzameld bij beide partners van eerste huwelijken die afgesloten zijn tussen 1971 en 2008 en intussen al dan niet ontbonden zijn. Ook een kind, een ouder en een eventuele nieuwe partner van deze personen werden indien mogelijk bevestigd. Zij kregen een schriftelijke vragenlijst of websurvey aangeboden. De gegevens zijn verzameld in de periode van september 2009 tot december 2010. 12110 van alle 26376 gecontacteerde personen konden bevestigd worden, dat levert een totale respons van 46% op voor deze multi-actorstudie over huwelijk en echtscheiding.

Voor deze paper baseren we ons op de antwoorden van de kinderen die nog inwonen bij één of beide ouders. We selecteerden alle kinderen van 10 tot en met 25 jaar van wie de grootouder in kwestie nog leeft, maar niet in hetzelfde huishouden woont.

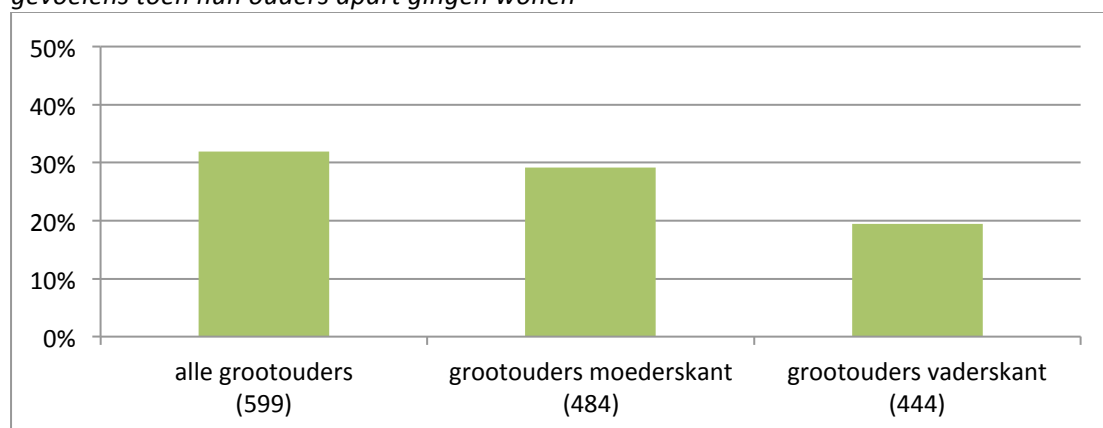
Grootouders als steun tijdens het echtscheidingsproces

Vele onderzoeken maakten al duidelijk dat echtscheiding een grote, vaak negatieve impact kan hebben op kinderen. Tijdens een ouderlijke echtscheiding en de moeilijke en woelige periodes nadien kunnen grootouders een belangrijke bron van steun en stabiliteit betekenen voor hun kleinkinderen. Veel grootouders bieden hun kinderen en kleinkinderen in een scheidingssituatie advies, tijdelijk onderdak, praktische hulp en emotionele en financiële steun. Omdat ouders daar na een echtscheiding vaak meer nood aan hebben, springen grootouders extra bij met kinderopvang en in uitzonderlijke gevallen treden ze op als substituut-ouders. Kleinkinderen zien grootouders vaak als steunpilaren waarin ze

vertrouwen kunnen stellen en bij wie ze aandacht en rust vinden na de scheiding van hun ouders. Een goede band met grootouders blijkt bovendien een positieve invloed uit te oefenen op het psychologisch welzijn en de aanpassing van kinderen en jongeren nadat hun ouders gescheiden zijn.

In het SiV-onderzoek werd aan kinderen met gescheiden ouders gevraagd met wie ze over hun gevoelens praatten toen hun ouders definitief apart gingen wonen. Zoals figuur 1 toont, kon ongeveer 32 procent van de kinderen bij minstens één grootouder terecht. Daaronder zijn er wat meer kinderen die met grootouders van moederskant praatten dan met grootouders van vaderskant. Grootouders nemen de derde plaats in wat betreft gesprekspartners voor de kinderen, na vrienden en de moeder, maar voor vaders, andere familieleden en bijvoorbeeld een leerkracht of iemand van het CLB.

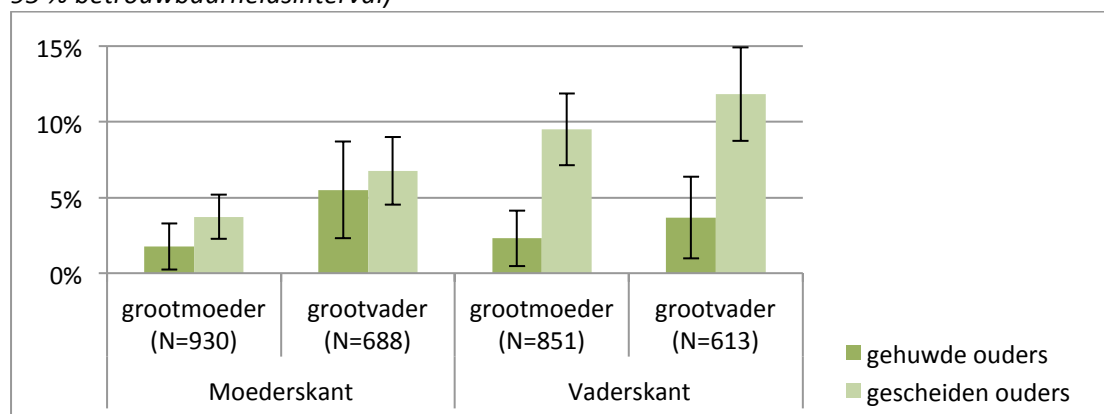
Figuur 1: Percentage kinderen van gescheiden ouders dat met grootouders praatte over gevoelens toen hun ouders apart gingen wonen



Minder contact met grootouders

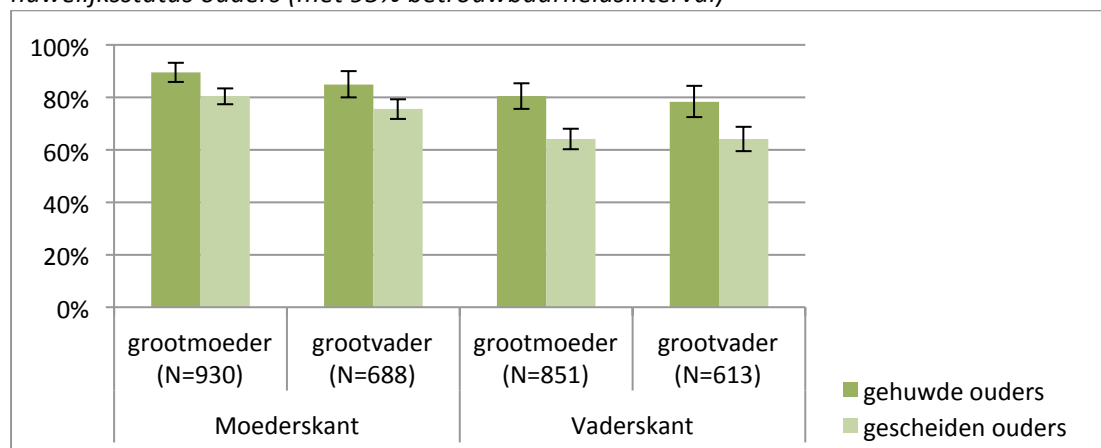
Hoewel grootouders belangrijke steunfiguren kunnen zijn voor hun kleinkinderen, kan een echtscheiding het contact tussen kinderen en grootouders veranderen, of zelfs verbreken. Figuur 2 toont dat een grote meerderheid van alle kinderen wel contact heeft met zijn of haar grootouders. Wat de grootouders van vaderskant betreft, zien we echter een duidelijk verschil tussen de kinderen van gehuwde en kinderen van gescheiden ouders. Meer dan tien percent van de kinderen met gescheiden ouders ziet de grootouders van vaderskant nooit.

Figuur 2: Percentage kinderen dat grootouders nooit ziet, naar huwelijksstatus ouders (met 95 % betrouwbaarheidsinterval)



Figuur 3 presenteert het percentage kinderen dat de verschillende grootouders minstens een keer per maand ontmoet (maar er niet mee samenwoont) en maakt duidelijk dat kinderen met gescheiden ouders hun grootouders minder vaak zien. Ook hier zijn de verschillen tussen kinderen van gehuwde en kinderen van gescheiden ouders het meest uitgesproken voor contacten met grootouders van vaderskant.

Figuur 3: Percentage kinderen dat grootouders minstens één keer per maand ontmoet, naar huwelijksstatus ouders (met 95% betrouwbaarheidsinterval)



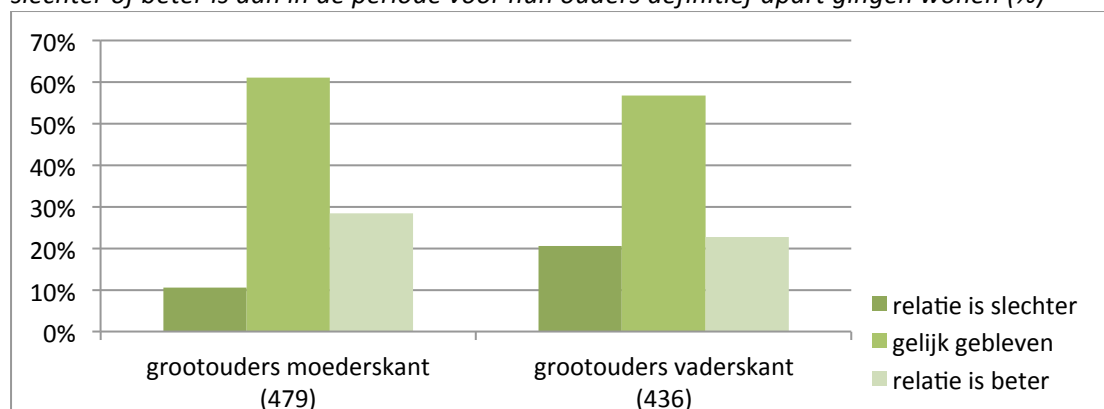
Dat een echtscheiding vooral een negatieve impact heeft op contacten met grootouders van vaderskant kan voor een groot deel verklaard worden door de verblijfsregeling van kinderen van gescheiden ouders, zo verklaren onze resultaten verder. De meest voorkomende regeling in Vlaanderen is nog steeds dat kinderen van gescheiden ouders bij hun moeder wonen, en eventueel tweewekelijks het weekend bij hun vader. Deze kinderen hebben daardoor veel minder vaak contact met de grootouders van vaderskant, maar de ouders van hun moeder zien ze niet meer of minder dan kinderen met gehuwde ouders. Als kinderen bij

hun vader wonen of een regeling van verblijfsco-ouderschap volgen daarentegen, wijzen SiV-data uit dat ze hun maternale grootouders minder en hun paternale grootouders juist vaker zien dan kinderen die bij gehuwde ouders wonen. Dit duidt erop dat als vaders gescheiden zijn en kinderen minstens de helft van de tijd bij hen wonen, grootouders langs die kant meer inspringen bij kinderopvang en -opvang. In vergelijking met een moederverblijf komt een vaderverblijf slechts weinig voor. Een regeling van verblijfsco-ouderschap is al meer courant en zit de laatste jaren behoorlijk in de lift.

Veranderde relatie met grootouders

De echtscheiding en de gevolgen daarvan kunnen ook de kwaliteit van de relatie tussen kinderen en grootouders beïnvloeden. In het SiV-onderzoek gaven kinderen met gescheiden ouders aan of ze de relatie met hun grootouders beter, hetzelfde of slechter vonden in vergelijking met de periode voor hun ouders uit elkaar gingen. Terwijl een meerderheid van de kinderen inschat dat hun relatie hetzelfde gebleven is, vindt 10 % dat de ervaring van de echtscheiding de relatie met de ouders van hun moeder verslechterde, en bijna 30 % dat de relatie juist verbeterde. Wat paternale grootouders betreft, antwoordde iets meer dan 20 % van de kinderen dat de relatie verbeterde. Er waren echter evenveel kinderen die vonden dat de relatie met hun grootouders van vaderskant verslechterd is.

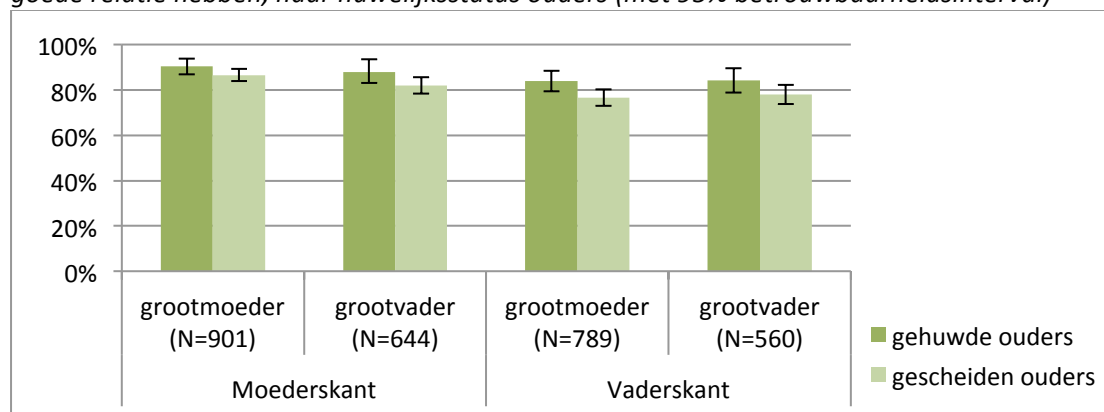
Figuur 4: Kinderen met gescheiden ouders die vinden dat de relatie met hun grootouders nu slechter of beter is dan in de periode voor hun ouders definitief apart gingen wonen (%)



Hoewel sommige kinderen dus juist dichterbij hun grootouders lijken te komen nadat hun ouders scheiden, kan een echtscheiding de relatie tussen kinderen en grootouders ook vertroebelen. SiV vroeg alle kinderen ook de kwaliteit van hun relatie met verschillende grootouders in te schatten. Hierboven bleek al dat er, in vergelijking met kinderen van gehuwde ouders, meer kinderen met gescheiden ouders hun grootouders nooit meer zien.

Uit figuur 5 blijkt dat als ze wel contact hebben met hun grootouders, er ook iets minder kinderen die hun relatie als 'goed' bestempelen.

Figuur 5: Percentage kinderen dat nog contact heeft met grootouders en vindt dat ze een goede relatie hebben, naar huwelijksstatus ouders (met 95% betrouwbaarheidsinterval)



De impact van echtscheiding, besluit

Deze resultaten maken duidelijk dat de impact van een echtscheiding verder reikt dan de gezinnen van ex-partners en hun kinderen. Grootouders kunnen een grote steun betekenen voor hun kleinkinderen in de moeilijke periode die een echtscheiding met zich meebrengt. Sommige grootouders zien hun kleinkinderen vaker als de ouders gescheiden zijn en nemen - gewild of ongewild - grotere zorg- en opvoedingstaken op. In andere gevallen geldt dat kleinkind-grootouderrelaties bemoeilijkt worden na die scheiding. Sommige grootouders verliezen zelfs alle contact met hun kleinkinderen.

Meer informatie

Voor meer informatie over het onderzoek 'Scheiding in Vlaanderen' verwijzen we u graag door naar de website www.scheidinginvlaanderen.be en het boek 'Scheiding in Vlaanderen' (Mortelmans Dimitri, Pasteels Inge, Bracke Piet, Matthijs Koen, Van Bavel Jan, Van Peer Christine, 2011, ISBN 978-90-334-8586- 2, Leuven: Acco).

Meer SiV-resultaten over kleinkinderen en grootouders na echtscheiding vindt u in het artikel 'Contact tussen kleinkinderen en grootouders na echtscheiding' op www.relatiesennieuwegezinnen.be, of kan u navragen bij maaike.jappens@vub.ac.be.